

Nás dnes zaujíma najviac otázka, či je Herakleitov logos hmotnej alebo duchovnej povahy. Dr. Špaňár opierajúc sa o viacerých marxistických bádateľov kloní sa k názoru, že Herakleitov logos je materiálnej povahy. Z celej knihy však vysvitá, že Herakleitos nemal v tejto otázke sám celkom jasno. Nesporné je, že Herakleitos za vtedajšieho stavu techniky, filozofie a vedy nemohol mať rozvinutú a dôkladne rozpracovanú koncepciu logosu, ale že to bolo skôr len tušenie svetového determinizmu. Nesporné je tiež, že z gréckych špekulácií o logose vyvinul sa dnešný pojem zákonitosti.

Dnešnému čitateľovi sú Herakleitove názory hodne vzdialené a ťažko pochopiteľné a dr. Július Špaňár musel urobiť mnoho, aby ich priblížil. Pomerne najurčitejšie sú Herakleitove názory týkajúce sa pohybu sveta — jeho známe výroky, že všetko tečie, dvakrát nevstúpiš do tej istej rieky — kde vyjadril veľmi jasne dialektické chápanie sveta. Na konci úvodu rušivo pôsobí chyby — zaiste tlačové — v písaní mien. Čítame Nietzsche, má byť Nietzsche, niečo nižšie dvakrát sa spomína Russel, má byť Russell.

Časť A obsahujúca doxografické zprávy uvádza zprávy Diogena Laertskeho, Strabóna, Aristotela, Aetia, Platóna a iných gréckych a rímskych autorov o Herakleitovi. Aj keď sa medzi zprávkami nájdu aj anekdoty a zprávy historicky nie celkom spoľahlivé, čitateľ si môže vytvoriť obraz o osobnosti a učení tohto gréckeho mysliteľa. Ako vysvitá aj ďalej z autentických výrokov Herakleitových, mal Herakleitos povýšenecký pomer k ľuďom, k ľudu a k demokracii. Jeho dielo sa v staroveku všeobecne považovalo za temné, t. j. nezrozumiteľné. Prekladateľ nepodáva jednotlivé zprávy podľa abecedného zoznamu antickej literatúry, ako je to v Diels-Kranzovom vydaní, ale uvádza ich vo významových celkoch, týkajúcich sa života, diela a učenia Herakleita.

Časť B obsahuje 130 pravých zlomkov, zaručené pochádzajúcich od Herakleita, a 12 neistých. Táto nám dáva verný obraz jeho filozofie.

Časť C — Ohlasy a napodobenia — prináša ukážky z Hippokratových diel o živobytí a o potrave, v ktorých je mnoho myšlienok o zmene a protikladoch. Ďalej sú to jamby Skytina z Teu, úryvok z básne Kleantesa a dialóg Lukiana. Lukianos ukazuje tu Herakleita ako mysliteľa zataženého beznádejným pesimizmom a agnosticizmom.

V časti D sú zprávy o dvoch herakleitovcoch — Kratylovi a Antistenovi. Kratylus je tu vykreslený (najmä v Platónovom dialógu) ako mysliteľ, ktorý sa nemôže vymaniť z kruhu prázdnych rečí.

Obsiahle poznámky majú za cieľ vysvetliť jednotlivé zprávy a termíny. Poznámky svedčia o dôkladnej znalosti antickej kultúry a rozsiahlej odbornej literatúry prekladateľa.

Zoznam vlastných mien a prehľadná tabuľka dodávajú knihe ucelenosť.

Celkove je kniha dr. Júliusa Špaňára o živote a učení Herakleita z Efezu cenným prínosom k poznaniu tohto gréckeho mysliteľa a gréckej filozofie vôbec. Prekladateľ si dal mnoho práce vyžadujúcej trpezlivosť a svedomitosť, aby pretlmočil grécky originál do správnej slovenskej filozofickej reči.

J. Švihran

ČESKÁ A SLOVENSKÁ FILOZOFICKÁ TVORBA

V Čechách vyšiel preklad 2. zväzku vrcholného Marxovho diela *Kapitál*, ktorý má veľký význam nielen pre ekonómiu a históriu, ale aj pre filozofiu.

Pre historikov filozofie vyšla cenná práca. Je to *Encyklopedie aneb racionální slovník věd, umění a řemesel*. Albert Soboul vybral najdôležitejšie state francúzskych encyklopedistov — Diderota, D'Alemberta, Holbacha a iných a napísal aj predhovor k francúzskemu vydaniu.

V češtine vyšli aj *Vybrané filozofické spisy* N. G. Černyševského v troch zväzkoch. Obsahujú teoretické a literárnovedné diela tohto ruského revolučného demokrata.

Státni nakladatelia politikkej literatúry v Prahe vydalo preklad knihy V. S. Kružkova *Světový názor N. A. Dobroljubova*. Kružkov v knihe rozoberá politické, filozofické a literárne názory Dobroljubova.

Preklad z ruštiny je aj Čeremnychova štúdia *Jak vznikly třídy a proč probíhá třídní boj*.

Pôvodná práca z historického materializmu je kniha dr. Houšku a dr. Káru *Otázky lidové demokracie*, ktorá sleduje problematiku ľudovej demokracie od začiatku druhej svetovej vojny až po nastolenie moci robotníckej triedy.

Na Slovensku vyšlo v poslednej dobe mnoho cenných prekladov. Na prvom mieste treba spomenúť preklad 1. zväzku Marxovho *Kapitálu*. Slovenské vydavateľstvo politickej literatúry v Bratislave vydalo *Historický materializmus*, ktorý je prekladom 2. ruského vydania. *Historický materializmus* je kolektívne dielo sovietskych filozofov pod redakciou prof. Konstantinova a podáva systematický výklad hlavných problémov historického materializmu.

To isté vydavateľstvo vydalo aj knihu *Politická ekonómia*, ktorá je tiež prekladom ruskej učebnice.

Z ruštiny je preložená i ďalšia kniha *Učenie I. P. Pavlova a filozofické otázky psychológie*. Je to zborník statí viacerých sovietskych špecialistov o teoretických otázkach psychológie.

Okrem týchto ruských prekladov vyšli v slovenčine ďalšie preklady klasikov filozofie. Je to preklad Holbachovho *Systému prírody* od Viery Szathmáry-Vlčkovej s predhovorom pracovníka Filozofického ústavu SAV dr. Münza. Toto vrcholné dielo vynikajúceho francúzskeho mechanistického materialistu v prvej časti hovorí o človeku a prírode, v druhej časti o náboženstve a teológii.

Ďalším prekladom filozofického klasika je kniha dr. J. Špaňára *Život a učenie Herakleita z Efezu*, obsahujúca okrem zlomkov aj úvod a obsiahle poznámky.

Okrem týchto prekladov vyšli u nás dve väčšie pôvodné filozofické práce. Sú to *Filozofia a veda* od akademika I. Hrušovského a *Klérofašistická ideológia ľudáctva* od akademika A. Siráckeho.

Práca *Filozofia a veda* zaoberá sa problematikou fyziky, biológie, fyziológie a spoločenských vied vo vzťahu k filozofii.

Klérofašistická ideológia ľudáctva je bojovnou marxistickou kritikou reakčnej ľudáckej ideológie od skončenia prvej svetovej vojny až po rok 1950.

Slovenské vydavateľstvo politickej literatúry v Bratislave vydalo *Dialektický materializmus* — preklad z ruštiny, určený ako systematická učebnica dialektického materializmu.

J. Švihran